

## МЕДИЙНИЯТ ОБРАЗ НА БЪЛГАРСКИЯ ПОЛИТИК ПО ВРЕМЕ НА ПРЕДИЗБОРНА КАМПАНИЯ

*Милева Димитрова Владкова*

**Резюме:** Целта на изследването е да се анализират някои от компонентите на паралингвалната модалност на различните кандидати за политически опоненти, представители на водещи политически партии, за да се проследи как невербалната вокализация, по-специално гласът с неговите характеристики като част от паралингвалната модалност играе роля в изграждането и оформянето на политическия образ и прави съответните заключения за важността на формирането и позиционирането на политическия образ. Обект на изследването е невербалната комуникационна дейност на българските политици, обхваната от медиите, и по-специално параезичната модалност и нейните компоненти, като се фокусираме върху някои от тях: интонация, темп, пауза, мелодия, тон на речта. Тъй като темата за паралингвалната модалност е многоизмерна, приемаме следното ограничение: поради малката използвана емпирична извадка, изследването трябва да бъде разширено с теоретично уплътняване, което ще доведе до по-ясни обобщения в бъдеще.

**Ключови думи:** парамодалност; гласови характеристики, интонация, темп, пауза, реч, сила, мелодрама, тон, медиен образ, политик.

## THE MEDIA IMAGE OF THE BULGARIAN POLITICIAN DURING THE ELECTION CAMPAIGN

*Mileva Dimitrova Vladkova*

**Abstract:** The purpose of the study is to analyze some of the components of the para-lingual modality of different candidates for political opponents, representatives of leading political parties, in order to trace how non-verbal vocalization, in particular the voice with its characteristics as part of the para-lingual modality, plays role in building and shaping the political image and drawing relevant conclusions about the importance of shaping and positioning the political image. The subject of the study is the non-verbal communication activity of the Bulgarian politicians, covered by the media, and especially the para-lingual modality and its components, as we focus on some of them: intonation, tempo, pause, melody, tone of speech. As the topic of para-lingual modality is multidimensional, we accept the following limitation: because of the small empirical sample used, the study should be expanded with theoretical compaction, which will lead to clearer generalizations in the future.

**Key words:** paramodality; voice characteristics, intonation, temp, pause, speech, strength, melodrama, tone, media image, politician.

### Въведение

В настоящата разработка е разгледана една от извънезиковите форми на общуване в параезиковата модалност на гостуващи политици, в предаването „Панорама“ по БНТ с водещ Бойко Василев, с фокус върху анализ на гласа на различни кандидати - политически опоненти, представители на водещи политически партии с цел нейното значение за изграждането на

медийния образ на българския политик в месеца преди местните избори през 2019 година. С предварителното условие, че анализирайки параезиковата модалност, която включва характеристиките на гласа, ще бъдат осветелени само малка част от възможностите на невербалната комуникация за формиране и изграждане на медийния образ на българския политик.

Според Толя Стоицова[1], авторка на „Параезиковата модалност (параезик) (“пара“ от старогръцки означава „зад“, или нещо свързано с естествения език, но не самите думи) - комуникация чрез интонация, паузи в речта, междуметия, които нямат собствен смисъл извън социалния контекст (напр. „ах“, „м-хм“), смях, плач, въздишки и др. [1]. Няма как от изследването да бъдат изключени изцяло останалите модалности: пространствена модалност, тактилна модалност, цивилизационна модалност, тъй като всички шест основни модалности изразяват връзката на невербалната реч на политиците с тяхното безсловесно значение за формиране на медийния им образ. Параезиковата модалност включва мелодика на гласа, интонацията, тембъра и силата на гласа, ударения, специфичните извивки в гласа, както и паузите в речта, тон и ритъм на речта.

### **Цел и задачи на изследването**

**Целта** е да бъде доказана ролята на невербалната комуникация, в частност на параезиковата модалност и по-конкретно невербалната вокализация, при която формулирането на невербалното съобщение към публиката е необходимо за изграждане на медийния образ на българския политик.

**Субектът** е личността на политика участник в диспута, а **обект** на изследването е анализът на параезиковата модалност на общуване на кандидатите - политически опоненти, представители на различни политически партии за местни избори, с цел проследяване възможностите ѝ за изграждане на медийния образ на българския политик. Важен елемент от предаването са диспутите „Време за избори“, които са заснети и излъчвани периодично в четири части от предаването за местни избори, **предмет** на изследването. В тях публиката често става опосреден свидетел на спорове от различен характер, не само политически, но социален, битов и пр.

### **Провеждане на изследването**

Конкретно за това изследване е избрано участието на политици в два диспута, провели се на 18.10.2019 г. година в предаването „Панорама“/ Време за избори: части от предаването – 2 на брой. Политиците са: Калоян Паргов – кандидат за общински съветник на партия БСП, Пламен Христов – кандидат за кмет на партия Атака, Ангел Джамбазки - кандидат за кмет на партия ВМРО. Конкретно в това издание на предаването „Панорама“ не присъства представител на ДПС, поради отказ от участие.

Предаването е едно от водещите продукции на Българската национална телевизия, което се излъчва всеки петък вечер в 21.00 часа, в рамките на 60 минути. „Местни избори“ има своя личен аспект с дискусии между известни личности в областта на политиката. Водещият журналист Бойко Василев прави информационно-аналитичен и обзорен преглед на политически, икономически, културни и др. събития през изтеклата седмица с участието на различни личности и излъчване на заснети репортажи по горещите теми от деня. Предаването е насочено към водещи теми на деня, политически тенденции, развитие на социалните отношения, проблеми свързани със социално-икономическия и политическия живот в страната, проучване на мнения на зрители и личности, които са известни за деня. Темите, които се обхващат са в широкия диапазон от вътрешно и външнополитически теми и разбира се, такива от областта на културата, спорта, ежедневието. Дискусиите се провеждат основно с гостите в студиото – политици и известни личности от областта на културата, спорта или шоубизнеса. Те отговарят и на въпроси на водещия в студиото Бойко Василев, който общува лице в лице с гостите, в студиото. Впечатлението, което създава журналистът у комуникаторите е, че

притежава висока обща култура, която проличава във всеки един диспут, независимо от зададената тема на деня, в която участват носителите на новината, в конкретната разработка, политически личности – кандидати за кметове и общински съветници за местни избори. Водещият проявява необходимия журналистически морал, като се стреми към хармоничен и балансиран диалог, основан на разбирателство и консенсус между участниците, провокирайки ги да назовават нещата пряко и истинно. Сред положителните качества на журналиста е усета му към новото и интересното в живота. То е тясно свързано с изискването за познаване на аудиторията.

Първите минути са отделени за преглед на основната тема в медиите за деня, придружен от коментар на водещия и представяне на участниците в диспута с последващи живи връзки и преки включвания. Провежда се пространно интервю с водещия и гостите в четири диспута, където ярко се откроява медийния образ на българския политик на база невербално общуване относно проблемите на деня, независимо от техния аспект – политически, социален, икономически и пр.

Пространството в студиото разкрива особеностите на разположение при взаимодействието между политическите опоненти и водещия. Интериорът е изчистен с добро осветление, а самите участници в диспута са наредени последователно на кръгла маса, която символизира в преносен смисъл желанието за мирен начин, за достигане на компромисно решение. Не без значение е и подредбата на кандидатите: започва с представител на столетницата – партия БСП до него е седнал представителя на партия Атака, следван от представителя на партия МВРО, което разкрива взаимодействието между: участници – водещ – публика. Опонентите стоят на разстояние, като че ли с невидими прегради един от друг, а от ориентацията на телата им можем да разберем за типа и характера на последващите взаимоотношения между тях в диспута. Политиците са заели местата си със сключени ръце, опрени на масата, съответно: господин Калоян Паргов – с отпусната стойка и сключени ръце, опрени на масата, Пламен Христов с изправена стойка на тялото и ръце поставени на масата и Ангел Джамбазки – облегнат на стола с ръце в почти юмручен хват. Изглежда, че съществува взаимовръзка между начините на сключване на ръцете на политиците и стойката на телата им преди диспут, опитвайки се да прикрият под една или друга форма невербалната си нагласа към своя събеседник.

Ако обърнем внимание на мимиките, отместването на погледите, израженията на лицата и жестовете, позата на тялото на политиците, като че ли те не разчитат на кой знае какъв висок диапазон от умения и познания, особено в областта на невербалната комуникация. Видно комуникацията на участниците чрез външния им вид /облекло и др./ е в съответствие с темата на предстоящия диспут, съобразена с цветовите предпочитания на медиата, а те са синьо, червено, бяло и черно. Предаването се излъчва след емисиите в повечето телевизии, като облеклото на гостите и водещия е по - скоро официално, предвид темата на разговор. Невербалното поведение на водещия излъчва интерес към събеседника, като обикновено говори леко приведен към събеседника или зрителя, като по този начин внушава, че е силно заинтригуван от показаното. От друга страна поканените гости в диспута са с изправена стойка, с ръце обикновено сключени или поставени на масата. Заетата от тях поза на тялото и ръцете сочи към интровертност спрямо другите участници в диспута, нежелание за разбиране и изслушване на противника в самото начало на общуване лице в лице. Като че ли политиците чрез невербалното си поведение на общуване в кампанията за местни избори, опровергават думите на Ангел Джамбазки, участник в диспута за балансирани партийни отношения. Всъщност с желанието си за прогнозирано поведение сочат дисбалансите между властимащите в гр.София и останалте градове на страната, отколкото желанието си да стоят по-близо до хората. Защото, според господин Калоян Петров, кандидат на партия БСП за общински съветник, „от столицата се дава тон на цялата страна, как ще протекат изборите в различните области и общини като един процес“. Особено характерни за темпа на речта са **паузите**, които политиците правят, за да подчертаят, това, което искат да кажат или пък да открият особено важни моменти в тезата на своята идея какъв точно трябва да бъде кмета или общинският съветник. Паузите в гласа им се използват умишлено, за да се засили тежестта на изказаните

думи или с цел, за да спечелят повече време за обмисляне на следващата реплика срещу техния опонент. В темпа на речта на някои опоненти отчитаме непрекъснат поток на речта, без паузи, която би могла да направи непонятни съобщенията към публиката. Реално прекъсването на потока на речта е необходимост, защото без паузи речта не може да бъде възприета от човека. В конкретния случай се наблюдава използването на начални паузи, хезитационни паузи, както и психологически паузи, и физиологически паузи. Огромен е ефектът на интонацията и нейните характеристики върху изреченията и отношението на говорещия с публиката.

Например: Калоян Паргов: „ А...ъ... (пауза) Хората искат промяна (пауза), да разчитат на перспективи, въ.. пауза“.

Или в друг случай: Пламен Христов отговаря“ За местни проблеми (пауза), да (пауза) говори се, но отново на тези избори се внушава, че хората нямат алтернатива“.

Силно впечатление прави изказването на ангел Джамбазки: „ Говорят, говорят, (пауза), които не знаят (пауза),... така, че който знае се грижи за проблемите. А хората, които нямат представа, (пауза) дават решение на проблемите“. Или с каква интонация, сила на гласа, темп и отчетливост на фразите и думите комуникира невербално политика в съответната медия зависи и възприемането на съобщението. Дали то ще изпраща натоварени със смислово-семантичен оттенък сигнали, за да бъдат реализирани по невербален път към опонентите и възприети от публиката с очаквания ефект или съобщеното ще се трансформира в неразгадан код с обратен ефект срещу изпращача.

Интонацията играе съществена роля при анализа параезиковата модалност на политическите опоненти. Според едно изследване на Д. Тилков интонацията има две функции в езиковото общуване: комуникативна и модално-емоционална. Именно модално-емоционалната функция на интонацията е относима към целта на нашето изследване, защото изразява емоционалното състояние на говорещия и самото му отношение към съобщението и реципиента в общуването. Много често интонацията на речта може да окаже по-голямо въздействие в общуването, отколкото изговорените думи. Затова е важно това, което изричаме, как го изричаме. Тя варира от равна и монотонна до възходяща в зависимост от произнасянето на различните видове изречения, като акцентите се поставят върху думите в диапазона от съдържана, въпросителна, учудваща до злобна и гневна, без разумно използване от политиците на подходящата интонация на гласа. Отлика в интонацията се открива при политиците при задаване на въпрос от страна на водещия или настойчиво повтаряне на въпрос от страна на техния опонент, което е характерно при един политически диспут[2].

По време на диспута различните кандидати на партии имат различна интонация:

- Господин Калоян Паргов (кандидат за общински съветни към партия БСП) използва неутралния модел на интонация. Говори спокойно, уравновесено с равен говор, затова сме на мнение, че неговото поведение донякъде е адекватно и интонационния модел, който използва е с убеждаващата цел – да убеди присъстващите в диспута и зрителите пред телевизионния екран, че неговата партия и идеите, които защитава са най-правилните и приемливи за обществото;
- Господин Пламен Христов (кандидат за кмет на партия Атака) се стреми към използване на дружелюбната (приятелската) интонация. Но едва ли в дискусия на малкия екран може да бъде тълкувана като такава. Не смятаме, че е в подобна ситуация на опониране на събеседник от друга политическа партия е адекватна, защото интонацията се схваща като лицемерна и кара другите слушатели да са нащрек;
- Господин Ангел Джамбазки (кандидат за кмет на партия ВМРО) използва агресивна интонация, която не води до балансираност в общуването, напротив, тази негова враждебна интонация поражда враждебност от страна на другите политици в студиото. За всички нас е известно, че щом някой ни повишава тон и ние отговаряме със същата враждебна интонация и това не води до хармонизирано взаимодействие между комуникантите.

За по-цялостно разглеждане на интонацията ще анализираме всеки елемент от нейните съставни, които са: мелодиката на речта, ритъма на речта, темпа на речта, тембъра на речта, логическите ударения.

Обект на анализа е и гласът с неговите характеристики: тонов обхват /диапазон/, сила на гласа, височина, тембър, ритъм, резонанс на гласа. Мелодиката на речта може да бъде низходяща и възходяща. Като всеки участник в диспута има характерната мелодика на речта. Например, господин Калоян Паргов използва повече регистъра на низходящата мелодика на речта, господин Пламен Христов също, докато господин Ангел Джабазки поддържа регистъра на възходящата мелодика на речта. Тази регистрирана мелодика на речта, използвана от политиците говори, че всеки от тях е с предварително изградена нагласа за съобщение със съответното семантично значение към публиката, което да породи и появата на различни мнения сред обществеността. Господин Ангел Джабазки говори бързо, сливайки думите в едно изречение с къси паузи и съвсем леки нахъсвания на речта, с остър тембър на гласа, за разлика от своите опоненти господин Калоян Паргов и Пламен Христов, които са с по-мек тембър на гласа. Разбира се, не бива да пренебрегваме факта, че човешкият глас се влияе от различни видове възрасти и болести в резултат на които, той може да мутира, пресипне или промени. Но в конкретния случай по-скоро бихме могли да заключим, че това се дължи на вибрация на гласните струни, в резултат на определени емоции като: гняв, оттегчение, безсилие, омраза и др. В диспута господин Пламен Христов демонстрира чрез невербалното си поведение отегчение, дори на моменти пренебрежение. А господата Калоян Паргов и Ангел Джабазки чрез невербалното си поведение един към друг, чрез жестове, знаци и звуци доизграждат наложелия се негативен медиен образ на български политик. Същите сочат с пръсти един срещу друг, прекъсват се, нямат необходимата чуваемост по проблематиката, всеки от тях държи на собствената си позиция, без да приема мнението на другия или поне да се опита да се вслуша в съобщеното му от неговия опонент. Особено силно впечатление правят жестовете на политиците, тяхните телодвижения, показващи раздражение и нервност. Едва ли подобни невербални реакции и опити на взаимно омаловажаване на думите изказани от опонентите, печелят одобрението на публиката с по-висок интелектуален статус.

Невербалната вокализация от знакови кодове, които политическите опоненти използват в общуването също е от значение. Безусловно господин Джабазки и господин Паргов разговарят в различен тонов обхват на гласа, съответно от висок към нисък, докато господин Пламен Христов се стреми към среден тонов обхват на гласа. Може да се направи извода, че това навярно е резултат от факта, че преди това същият не се е занимавал с политика и това е неговата първа изява на политическата сцена. Затова той залага на умереността, съдържаността с което отчасти успява да държи на дистанция останалите си опоненти от партия БСП и ВМРО и не се вписва в изградения стереотип за повечето членове на партия Атака.

Господин Прагов, като член на БСП от дълги години залага на популистка стратегия, чрез която се опитва да борава умело с нагласите и очакванията на публиките, а неговото речево и неречево поведение е модел на голяма част от широката общественост.

При господин Ангел Джабазки надделява антиполитическия и антидипломатическия маниер, наподобяващ махленски свади, който е неприемлив за образа на компетентния, еродирания, морален и етичен политик. Прекалената височина на гласа, в едно с повишаването на силата на тона, влияе негативно на дебата и най-вече на това да привлече зрителското благоразположение към „кмета“ Джабазки.

Не без значение за изграждане образа на политика е умението той да владее **силата на речта**, чрез която отправя съобщението към публиката. Говоренето с висок глас и честото прекъсване от страна и на двата опонента Джабазки и Прагов са проява на социална маргиналост. В конкретния случай Ангел Джабазки разчита като че ли на фамилярната тоналност, с която се опитва да скъси дистанцията със зрителя, а не с гостите в студиото. А при другите негови два опонента се отчита опита да контролират силата на гласа, неговата ритмичност и гладкост, с което вероятно се стремят да бъдат по-убедителни и активни от своя политически противник.

Силата на гласа се възприема като гръмкост и твърде често „силно“ се смесва с „високо“. Тази интонационна характеристика на гласа изразява отношението на говорещия, с чиято помощ той акцентира, нюансира и улеснява контакта с реципиента. Например, господин Джабазки често говори с гръмкост на гласа и по силата на гласа можем да разпознаем емоционалното му

състояние. Но промяната на гърмкостта не може да се асоциира единствено с повишаване силата на гласа, то може успешно да бъде постигнато и чрез контраст – намаляването на силата на гласа.

Интензитетът е обективното качество на звука на гласа, което в разглеждания случай субективно се възприема като гърмкост на моменти от страна на господин Джамбазки, оттам и силата на звука засиси от амплитудата на трептене. При господин Пламен Христов, изненадващо за повечето негови съмишленици, които използват предимно силно и гърмко говорене се отчита една характерна овладяна височина в честота на гласа. Той говори с умерен тон, с прекъсвания само на места, където желае да засили вниманието на опонента или акцентира внимание на публиката.

Анализът сочи, че комуникантите, които демонстрират емоционално експресивен и приятелски тон с един звучащ приятен глас биха предразположили публиките приятелски и доверително, в това число биха създали директна връзка с опонента, изключваща дистанция и отблъскване. Затова смятаме, силата и темпото на речта и умението за прилагане на комуникативни техники и тактики при общуване, като важни характеристика на паразиковата модалност в невербалната комуникация, които заслужават особено внимание при изграждане на медийния образ на политика.

Темпото на речта е важна комуникативна техника за изграждане медийния образ на политическите фигури, тъй като нарушенията в правилното звукопроизношение от рода на прояви на изпускане, замяна или неправилно произношение на отделни звуци или тяхното сливане (напр. С, З, Ц) или засягането на един звук „Р“, могат да доведат до неспособност да се разбира или използва силата на езика, в частност на гласа. Заекването и запъването също са нарушения на плавността на темпа, на речта, които се характеризират с повторение на срички или отделни звукове. В разглеждания случай наблюдаваме на моменти запъване в плавността на темпа, на речта от страна на опонентите, когато спора по даден въпрос се задълбочи. Но тук запъването е похват на вербално равнище, за да подсили съобщението, което от друга страна може да бъде тълкувано като неуважително към публиката. Ефектът от ударенията, използвани в речта е да се подчертава неволево внимание, а не просто да се атакува. Използваните ударения от политическите опоненти и ефектът от тях изразяват смисловата насоченост на съобщенията към публиката. Чрез тях те целят да акцентират върху най-важната според тях дума в изречената фраза. Според продължителността на използваните ударения, тяхната продължителност и честота има значение за комуникативната компетентност на добри оратори. Подобно на темпото на речта, мелодиката също играе значителна роля при реализирането на модално-емоционалната функция на интонацията.

Що се отнася до **мелодиката**, като основна характеристика на интонацията в основния тон на говора на политическите опоненти, отчитаме често смесване на „високо“ със „силно“. Голяма е и ролята ѝ за обособяване на ризличните видове изречения, както и за това да илюстрират в известен смисъл връзката между изпитваните емоции от страна на участниците в комуникативния акт и промените във вокализацията при транслиране на съобщения. Виждаме, че и тримата участници в диспута в контекста на конкретното общуване чрез силата на гласа, използват различни комбинации в мелодиката, чрез които изразяват: враждебност, гняв, любопитство, очакване и пр. И смятаме, че емоцията може да бъде овладяна и предадена ефективно, само ако преди да бъде невербално вокализирана се почувства от политика. А тонът според Величко Руменчев „ в най-висока степен изразява модално-емоционалната функция на интонацията. От него се чувства вътрешното, личностно отношение на оратора към това, за което говори, за кого говори и на кого говори“. /[3].

**Тонът** в разглеждания диспут между политически опоненти е с аргументативна стойност. И тримата участници чрез модално-емоционалната функция на интонацията се опитват да реализират механизма на идентификация, на комуникатор с публика. Но отчитаме и на моменти в невербалната комуникация в общуването, разграничаването на нападателен, саркастичен и дори поучителен тон. Особено в конкретната ситуация на невиджана борба за конкуренция и надмощие за спечелване на повече гласове. Все пак ролята на кмета е рискова

сфера на изява и в невербален план всеки от кандидатите се стреми да конкурира останалите в битката за политическа власт.

Много често външния вид и поведение на политиците често се свързва със звученето на гласа, но тази оценка не винаги е правдива и вярна, и може да бъде една добра манипулация за изграждане на позитивен медиен образ. Публиката от една страна получава информация от текста на съобщението, но от друга асоциира и чисто физиологически кандидата, или на политика несъзнателно чрез гласа се дава и „облика на тялото“.

Затова и тонът, чрез който говорят политиците в студиото на „Панорама“ е една от най-силните страни в невербалното поведение на участниците. Той издава емоционалното състояние на политика по време на диспута и естествено може да се мени или пък да се тълкува от публиката като недостатък, като манипулативен похват или сигнал за неискреност. Виждаме на практика как за политическите опоненти на различните политически партии се оказва подходящ неутралния и дори враждебния стил. По скоро враждебен от страна на Джамбаски и прикрит от страна на другите му два опонента. Ставаме свидетели как политиците чрез своето невербално поведение и вокализация на изпращаните от тях съобщения към публиката утвърждават безсловесно негативен медиен образ сред публиката.

Медийният образ, който българският политик се опитва да изгради на ниво паразит, в частност на паразитичната модалност и по-конкретно, невербалната вокализация е по-скоро базиран на заучени фрази и клиширано поведение за компетентен и честен политик, интересуваш се от събеседника и поставените въпроси,

имащ активно гражданско мнение, особено за въпроси свързани с политиката, изборите, смяната на политически лидери и пр.

Но анализът на невербалната вокализация сочи, че образът на политика е по-скоро илюзорен, облечен в стереотипи и символи за успешния властимащ, който трябва да положи доста комуникативни усилия за налагането на положителен медиен образ. Затова бихме отправили някои препоръки към българския политик за изграждане на положителен медиен образ в публичното пространство.

### **Изводи**

На база на направеният по-горе анализ, могат да бъдат формулирани няколко изисквания към политиците за изграждане на положителен медиен образ:

- Познаване и гъвкаво използване на различни интонационни модели в зависимост от комуникативната ситуация
- Разграничаване на различните невербални модалности, за по-добро познаване на речта и различните елементи от езика на тялото
- Притежаване на комуникативната компетентност, с цел високо развитие на социалното умение при общуване, използването на комуникативни техники и тактики при публични изяви;
- Поддържане и изграждане на положителен имидж, чрез спазване на социалните норми на поведение;
- Излъчване (медиране) на индивидуалността на политика;
- Неутрализиране или трансформиране в позитивна насока на неблагоприятно обществено мнение. За целта българските политици трябва да се опитат да говорят истината, която да се лансира чрез достатъчно точна и правдива информация в подходящи форми, а не чрез пропаганда и черен PR.

За амбициозните политици едва ли има по-неприятно преживяване от спадането на рейтинга и от загубата на доверието на зрителите, част от техния електорат. Това всъщност е и основното им наказание - не формално, а морално. Хиляди хора разбират, че са инвестирали доверие там,

където не бива и престават да възприемат тезите им не само от екрана на “Панорама”, но и от други масмедии.

**Литературни източници:**

1. Стоицова, Т., Лице в лице с медиите, С. 2004, стр.40)
2. Ефимова, А., Невербални (паралингвистични) средства в публицистичните телевизионни предавания, © Електронно списание LiterNet, 09.07.2003, № 7 (44)
3. Величко Руменчев. НВК в публичната реч и деловото общуване, С. 2006
4. <https://www.bnt.bg/bg/a/akademiya-i-obshchestvo-04102019>

Mileva Dimitrova Vladkova is PhD student in „Nonverbal communication”, Faculty of Journalism and Mass Communication, Sofia University, St. Kliment Ohridski”